

FRANCISZEK DAWIDOWSKI

1. Dane osobiste (imię, nazwisko, stopień, wiek, zawód i stan cywilny):

Kpr. Franciszek Dawidowski, 45 lat, Straż Graniczna.

2. Data i okoliczności zaaresztowania:

23 września 1939 r. internowany na Litwie, a 12 lipca 1941 r. wywieziony przez bolszewików do ZSRR.

3. Nazwa obozu, więzienia lub miejsca przymusowych prac:

Kozielsk – obóz internowanych oficerów i podoficerów Wojska Polskiego z Litwy (ok. 250 km na południe od Moskwy).

4. Opis obozu, więzienia:

Obóz: zabudowania klasztorne, odległy siedem kilometrów od Kozielska. Budynki murowane. Warunki mieszkaniowe ciężkie, przepełnienie. Na przykład w jednej cerkwi znajdowało się powyżej 600 osób, prycze dwu- i trzypiętrowe, zapluskwione.

5. Skład więźniów, jeńców, zesłańców:

W skład obozu internowanych z Litwy i wywiezionych do ZSRR wchodziło 960 oficerów wyższych i niższych, w tym jeden gen. Przydzdziecki [Przeździecki] oraz 2,6 tys. podoficerów policji, Straży Granicznej, Korpusu Ochrony Pogranicza, żandarmerii i administracji, starostów, księży, sędziów, nauczycieli, wójtów itp. Wszyscy narodowości polskiej, uważani za element niebezpieczny dla bolszewików. Stosunki wzajemne z bolszewikami były możliwe. Stosunek oficerów do podoficerów i nawzajem był dobry.

6. Życie w obozie, więzieniu:

Wyżywienie w obozie słabe, na ogół wystarczające. Praca wewnątrz i na zewnątrz obozu, sześć do siedmiu godzin dziennie, bez wynagrodzenia. Ubrań żadnych nie wydawali, z wyjątkiem ubrań cywilnych poprzednio odebranych. Życie koleżeńskie i kulturalne dobre, wypożyczano sobie wzajemnie książki przywiezione z Litwy, uczono się obcych języków, jak angielskiego, niemieckiego i rosyjskiego.

7. Stosunek władz NKWD do Polaków:

Stosunek NKWD do Polaków był niedobry. Wywoływano w każdej porze dnia na badania, które trwały często do ośmiu godzin. Grożono przy tym bronią palną i wymuszano wyjawienie informatorów i tajemnicy służbowej. Propaganda komunistyczna odbywała się przez wyświetlanie filmów propagandowych, częste zbiórki na odczyty, czytanie gazet, słuchanie radia – wyłącznie z Moskwy – oraz korzystanie z bibliotek bolszewickich, jak wydania Lenina, Marksa itp. O Polsce mówiono nam, że jej już nie będzie, a tylko czerwona polska republika pod ustrojem ZSRR. Wymawiano nam polskich panów i gnębienie narodu roboczego, poniżali kulturę i oświatę polską.

8. Pomoc lekarska, szpitale, śmiertelność:

Pomoc lekarską zorganizowano spośród jeńców możliwą, szpital urządzono na miejscu. Śmiertelnych wypadków mało, od 15 lipca 1940 do 10 czerwca 1941 r. – 12 zgonów, w tym dwóch się powiesiło z powodu dużych tortur przy przesłuchaniu oraz czterech zwariowało, odesłano ich w nieznane.

9. Czy i jaka była łączność z krajem i rodzinami?

Po trzymiesięcznym pobycie w obozie pozwolono nam pisać w ciągu jednego–dwóch miesięcy jeden list lub kartkę za talonem do rodziny i wielu w ten sposób znalazło swych najbliższych w kraju i w Rosji. Osobiście otrzymałem z kraju listy, pieniądze i pakunek.

10. Kiedy został zwolniony i w jaki sposób dostał się do armii?

10 czerwca 1941 r. wywieziono mnie z drugą grupą z obozu Kozielsk do Murmańska, następnie wodą na statku „Klara Zetkin” wywieziono nas na Półwysep Kolski nad rzekę Panoj [Ponoi], skąd po dwóch tygodniach wywieziono nas do Archangielska [nad] Morzem Białym. Na półwyspie Kola w lipcu 1941 r. zaczęliśmy budować drogi i lotnisko. Po dwutygodniowym pobycie w Archangielsku w bardzo złych warunkach wywieziono nas do obozu w mieście Suzdał, gdzie przebywałem do sierpnia 1941 r. 24 sierpnia 1941 r. stanąłem przed komisją poborową i zostałem przyjęty do wojska polskiego z przydziałem do 5 Batalionu Saperów 5 Dywizji Piechoty w mieście Tatiszczewo.

Dodatkowo do punktu 8 podaję zmarłych kolegów z Korpusu Straży Granicznej, a to: 1. str. straż. (plutonowy) Michałek, zmarł w obozie Kozielsk 7 stycznia 1941 r. na skutek braku

lekarstw; 2. kolega kpr. J. Gromadziński, zmarł na skutek wypadku: wpadł pod pociąg 7 sierpnia 1941 r., tuż przed Tatiszczewem, nie pamiętam stacji kolejowej, gdzie pozostały jego zwłoki.